Europese regels bieden ruimte aan boeren en bouwers voor compensatie bij problemen met stikstof en dieren. Alleen Nederland benut die ruimte niet.

Posted on 3 oktober 2026 by Eduard Bomhoff

Eindelijk kan de bouw van vijfhonderd woningen beginnen, maar op het bouwterrein nestelt een broedende vogel. De aannemer raadpleegt de officiële gids van de overheid. Die geeft aan dat snel een vogelexpert moet komen om 'verzachtende' maatregelen voor te stellen. De eerste verzachtende maatregel is om al het werk uit te stellen tot na het broedseizoen.

Gaat het in heel Europa op die manier? Natuurlijk niet. Bij het zoeken naar oplossingen is Nederland met opzet beperkter dan alle omringende landen. In België, Frankrijk, Duitsland en Oostenrijk geeft de overheid aan aannemers ook informatie over mogelijkheden voor 'compensatie' bij het storen van vogels of bij

lokaal beschadigde natuur. Nederland is de uitzondering. De term ‘compensatie’ ontbreekt volledig in de voorlichtingsbrochure van de overheid.

In Nederland mag het alleen gaan over uitstel of afstel. Geen woord over mogelijkheden om op hetzelfde terrein of ergens anders compensatie te bieden. Aannemers missen zo elke verwijzing naar snellere, betere en kosteneffectieve oplossingen die respect voor de natuur combineren met respect voor mensen die willen bouwen, boeren en wonen.

Van levensbelang

Een van ons (planoloog Thomas van der Zande) probeerde in een artikel uit 2020 om die fout in de Nederlandse voorlichting te corrigeren. In het *Tijdschrift voor Milieu* wees hij samen met twee co-auteurs op artikel 6 lid 4 van de Habitatrichtlijn (Hrl) van de EU dat de ruimte beschrijft voor compenserende maatregelen. Problemen met stikstof, vogels en vleermuizen kunnen langs de route van art. 6 lid 4 een oplossing krijgen.

Wel of geen uitstel vanwege een vogel of vleermuis is van levensbelang voor aannemers. Een half jaar uitstel is ½ x 6% = 3% extra kosten vanwege renteverlies. Als de overheid betaalbare huur eist voor twee op de drie woningen, moeten aannemers extra kosten neerslaan op de toegestane koopwoningen en die komen dan vijf tot tien procent duurder in de verkoop.

Herstelwerk aan bruggen en viaducten wordt ook duurder wanneer milieuambtenaren zes maanden uitstel eisen omdat zij geen andere oplossing zien dan wachten tot het de vogel belieft om te vertrekken. Bovendien nog al het tijdverlies en de kosten van gebruikers die moeten omrijden. Zo gaat het in een land overvloeiend van vogels, vleermuizen en milieuambtenaren.

In paragraaf 46 legt de advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie uit dat een compenserende maatregel heel iets anders is dan een verzachtende. Voor de juridische fijnproevers: *‘Een compenserende maatregel staat qualitate qua los van hetgeen hij beoogt te compenseren, terwijl een mitigerende maatregel noodzakelijkerwijze is verbonden aan hetgeen erdoor moet worden gemitigeerd’.* Toegepast op onze broedende vogel: ‘verzachten’ kan alleen door de vogel uiteindelijk nog steeds te storen maar pas wanneer het broedseizoen is afgelopen; ‘compenseren’ kan ook door te checken of elders genoeg ruimte is voor broedende

vogels. Het artikel van Van der Zande geeft nadere uitwerking.

Raad van State benut ruimte bewust niet

Een mogelijke verklaring voor de omissie in de Nederlandse voorlichting is dat de juristen bij onze Nederlandse Raad van State in 2014 zo schrokken van de uitspraak van het Europese Hof over het zogenaamde salderen bij stikstofproblemen dat ze daarna alleen nog werkten aan almaar strengere uitspraken over stikstof. De juristen misten dat het Europese Hof in diezelfde uitspraak nadrukkelijk ruimte bood om binnen of buiten een natuurgebied compensatie te zoeken. Dat blijkt ook uit het feit dat na 2014 een groot aantal projecten in andere landen via 'compensatie' van effecten op natuur, vogels of dieren wel doorgang kon vinden. Dat moeten de juristen toch ook hebben gezien.

En dat hebben ze waarschijnlijk ook wel. Want ook in Nederland zijn voorbeelden van toepassing van artikel 6.4 Hrl bekend. Het ging dan om (grote) infrastructuurprojecten, maar ook substantiële gemeentelijke woningbouwopgaven kunnen er onder vallen. En die hebben *wel* de Raad van State overleefd.

Geldt ook voor de agrarische sector

In tijden van woningnood is het onbegrijpelijk dat deze mogelijkheid op zijn minst niet nader, en breder onderzocht wordt. Breder, want is onze agrarische sector niet ook een Dwingende Reden van Openbaar Belang? Volgens prof Juliane Kokott, advocaat-generaal van het Europese Hof van Justitie wel: *'het is duidelijk dat een lidstaat als Nederland niet onderworpen kan zijn aan een onvoorwaardelijke verplichting om zijn landbouw plotseling op grote schaal in te perken en ook fors in te grijpen in andere economische ontwikkelingen teneinde de belasting van Natura 2000-gebieden met stikstof tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen. Dwingende redenen van groot openbaar belang dienen naar behoren in aanmerking te worden genomen. Deze redenen bestaan enerzijds uit het algemene maatschappelijke belang bij economische ontwikkeling en anderzijds, met name wanneer reeds goedgekeurde activiteiten mogen worden voortgezet, uit het rechtsstatelijke doel, de grondrechten van de betrokken ondernemingen te eerbiedigen'.*

Dus: waar nodig nieuwe natuur maken om de agrarische sector overeind te houden? Ja, dat is inderdaad waarvoor gepleit zou moeten worden, en laat boeren

dan zelf met plannen komen.

Voorlichting over oplossingen door compensatie in plaats van 'verzachting' (mitigatie) en creatief invullen van die mogelijkheden (vooral ook door provincies en gemeenten, die vaak het instrument niet eens kennen), is dringend geboden. Aannemers dragen hoge kosten door onvoorspelbare stagnatie vanwege vogels en vleermuizen. Ontwikkelaars worden onzeker: is een vergunning over een jaar nog wel bruikbaar? Boeren zijn wanhopig wegens het ontbreken van toekomstperspectief.

Alleen in Nederland

Neem bijvoorbeeld de Nieuwkoopse Plassen, dicht bij waar één van ons woont (Bomhoff). Daar is één procent van het totale oppervlak (een type trilveen) ietwat beschadigd door ammoniak ('stikstof'). Compensatie voor dat specifieke natuurtype kunnen we zoeken op een andere plek in hetzelfde natuurgebied of daarbuiten. Die ruimte is er volgens de Europese regels, maar ze wordt in Nederland niet benut.

'Stikstof' is de enige toegestane diagnose; 'verzachting' in de vorm van minder ammoniak is dan het enige toegestane medicijn. Daarom moeten boeren weg, zelfs op kilometers afstand van dat ene plekje niet-zo-goede natuur. Hulp, concreet gericht op dat enkele natuurtype, in de Nieuwkoopse Plassen of elders, is niet toegestaan, want dat valt onder 'compensatie'. En dat is weggelaten – alleen in Nederland.

*Met medewerking van planoloog **Thomas van der Zande**.*

***Wynia's Week** brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week, **156 keer per jaar**, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. **Doet u (weer) mee?** Hartelijk dank!*